

Ezek az események teszik felette időszerűvé az előttünk fekvő füzetet, mely a némettel vetélkedő igazi amerikai alapossággal foglalkozik a legújabb angol közoktatásügyi törvényjavaslattal az alsóház által eredetileg elfogadott alakjában. A hangyaszorgalmú szerző, miután időrendben felsorolja az angol népoktatás fejlődésének főbb mozzanatait 1833-tól 1903-ig, a következő fejezetben számol be tárgyról: a törvényjavaslatnak eredeti és általános célja, történelmi előzmények, az 1902. évi törvény; statisztikai adatok; az 1906-iki törvényjavaslat eredeti szövege és öt főfejezetének beható ismertetése a parlamenti tárgyalások kapcsán, a fontosabb beszédek és hírlapi nyilatkozatok kivonataival. Egy négy oldalra terjedő tárgymutató zárja be a füzetet és megkönnyíti a részletkérdésekben való gyors és biztos eligazodást.

Ez a füzet még egy másik szempontból is megérdemli a tanférjak figyelmét, amennyiben elseje a «*Bureau*» tanügyi kiadványai egy új sorozatának, mely «*Bulletin*» címmel időhöz nem kötött monografiákban fogja feldolgozni az amerikai és külföldi tanügynek napirenden levő kérdéseit. A közel jövőre a következő témákról vannak bulletinek előkészületben: a porosz kereskedelmi minisztérium bizottságának az 1904-iki kiállítás alkalmából az amerikai iskolaügyről szerkesztett jelentése; az amerikai (állami és városi) iskolarendszerekben 1904 óta beállt változások; a német kisegítő iskolák (Hilfsschulen).

Mondanunk sem kell, hogy mind a most megjelent tanulmány, mind a küszöbön levők a specialisták részére valóban becses forrásműveknek ígérkeznek, melyekkel a «*Bureau*» újabb hála kötelezte kiadványainak az egész világon szétszórt olvasóit. k/j.

*

Dr. Paul Cauer, Siebzehn Jahre im Kampf um die Schulreform.
Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1906. XIV. 285. l. 4. M.

Az 1900. császári konferencia és azt követőleg a középiskolák egyenjogúsítása lassú fejlődés és hosszú küzdelem eredménye. E küzdelmet tárja fel a címben idézett könyv, melynek szerzője Cauer, a klasszikus irány legelső harcosai közé tartozik és bár ő maga a régi gymnasium hive, mégis majdnem 2 évtized óta sürgette a középiskolák egyenjogúsítását, mert abból az elvből indult ki, hogy az egységes középiskola a régi gymnasiumot alapjában támadta volna meg, míg a bekövetkezendő egyenjogúsítás folytán minden középiskola a maga egyéni sajátosságait jobban kidomboríthatja és így a gymnasium sem kénytelen a reáltárgyak javára lemondani fősajátságáról, a klasszikus nyelvek intenzív tanításáról.

A könyv 24 értekezést foglal magában, amelyek egyrészt az 1892. és 1901. porosz tanterveket ismertetik, másrészt azokat a tárgyalásokat, amelyek ezeket megelőzték. Több értekezés a frankfurti reformgymnasiummal és annak tanterveivel foglalkozik. A tanárok helyzetét, a legújabb fizetésjavítást is több értekezés foglalja le; helyteleníti a fizetési rendszerben azt, hogy csak az anciennitas dönt és így az érdem jutalmazására igen kevés tér nyílik.

Az általános műveltség ideáját is egy értekezésben kellő értékre szállítja le. Szól arról a visszatetszésről, mely az egységes jogositás nyomában papok, orvosok és jogászok között uralkodott. Egyik cikkében, melynek címe: «Finis Gymnasii», kifejezést ad annak az aggodalomnak, hogy a görög nyelvnek csak négy évi tanulásával, esetleg annak facultativ tárggyá tételével a gymnasium alapjait bontjuk meg. E cikket az 1900. csász. konferencia előtt írta, midőn a hanglehetőség ilyen volt.

Az egységes középiskoláról szóló cikkében, melyet már 1889-ben írt, kifejti amaz álláspontját, hogy a rengeteg tárgynak egy iskolába való bevitelével a *tuiterhelés* állana be; ha pedig azok anyagát lényegesen megrövidítjük, felületesség áll be a tanulmányokban. A módszer javítása nem sokat segít, mivel a nyelveknél nem annyira a módszer a fődolog, mint inkább az intenzív és kitarító tanulás.

Érdekes egy megjegyzése a *módszerre* vonatkozólag. Ptolemaeus király, Lagos fia, egy alkalommal felkérte a híres matematikus Euklideszt, hogy valami könnyű methodusban tanítsa őt a mathezisra, amire Euklides elég udvariatlanul azt válaszolta: *μη εἶναι βασιλικὴν ἀτραπὸν πρὸς γεωμετρίαν*, ami annyit jelent, hogy nincs királyi methodus a geometriában. Ezt az 1890. császári konferenciára vonatkozólag mondja, melynek eredménye a latin órák leszállítására is volt; a követelmények azonban ugyancsak maradtak, a latin szabad dolgozat is, az eredményt pedig a módszer javításától remélték.

Érdekesekek ugyanezen konferenciára vonatkozó megjegyzései; már ezen konferencia kívánatosnak mutatta az iskolák egyenjogusítását, a tanulók számának korlátozását (40—30), a szakrendszernek az osztályrendszerrel való helyettesítését; a konferencia egyébiránt köszönetet szavazott a kormánynak azért, hogy az óratervekben és a tanításban az iskola körülményeihez képest több szabadságot adott.

Az általános műveltségről szóló fejezetben azt mondja, hogy ilyen nem létezik: ez csak legfeljebb 600 esztendővel ezelőtt volt lehetséges; ma, midőn a tudományok oly annyira felszaporodtak, lehetetlen dolog az, hogy egy ember mindenről tudjon, ma csak *művelődhetik* az ember, de kész műveltsége senkinek sincsen. Elég, ha

az ifjú a középiskolában a tudományok iránti szeretetet megtanulja, legalább annál inkább fog az egyetemen a tudományokkal foglalkozni. Az általános műveltségről ugyanaz áll, amit Moltke az örök békéről mondott, hogy az «álom, még pedig nem is szép álom.»

A gymnasium ellenni támadásokat arra vezet vissza, hogy a kor nem kedvez a *személyiség* (egyén) értékelésének és kiképzésének. Burckhardt szerint ez a humanista tudományok ápolásával kezdődött és tényleg úgy áll a dolog, mondja Cauer (141. l.): «Aki a görög és római világot valódi odaadással tanulmányozta, az okvetlenül arra a nézetre jut, hogy az emberi életben egyedül értékes a *személyiség* és mindenkinek, aki nem is született óriásnak vagy emberfölötti lénynek (Übermensch), megvan a joga és kötelessége a benne levő egyéni sajátosságokat kifejleszteni. Erről azonban a mai társadalom, mely csak tömeghatásra törekszik, tudni nem akar; csak nullára van szüksége, mely az egyes után írva nagyobb számot ad; innen az a nagy ellenszenv a klasszikus ókorral szemben.»

Az utolsó szakaszban (Deutsche Erziehung, Eine Abwehr gegen Ludwig Gurlitt und den Allgemeinen deutschen Erziehungstag in Weimar) támadja az újabb reformereket (Gurlitt, Schultz, Förster stb.), akik nemcsak a mai gymnasiumnak, hanem az egész nevelési rendszernek hadat izentek; még azt is szemére vetik a gymnasiumnak, hogy a római köztársaság örökös dicsőítésével köztársasági érzelmeket oltanak az ifjúságba. Bizonyítékul Bismarckot hozzák fel, aki saját vallomása szerint 1832-ben az érettségi vizsgálat után majdnem republikánus érzelmekkel hagyta el a gymnasiumot. Azonban, amint tudjuk, Bismarck később a német császárság legnagyobb hive volt, hisz ő teremtette meg az egységes német birodalmat. Mindenesetre azok az eszmék, amelyeket az ifjú az iskolában magába szív, később majd átalakulnak a körülményekhez képest.

Cauer értekezései, melyek különböző folyóiratokban jelentek meg és hiven tükröztetik vissza azon idők felfogását, amelyekben megjelentek, sokkal közvetlenebbül hatnak, mintha az ember ezen reformmozgalmak történeti ismertetését olvassa (Paulsen, Rethwisch), amelyek a mai viszonyok szempontjából irattak. C. stílusa elég élvezetes, bár nem mindenütt könnyű; dialektikája éles, az ironia igen erős fegyvere. Mindezen tulajdonságait figyelembe véve, haszonnal forgathatja e művet mindenki, aki e reformmozgalmakat ismerni kívánja.

Endrei Gerzson.